1.4. ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА

ДЕЯКІ МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОМПЛЕКСНОЇ СУДОВОЇ ПСИХОЛОГО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Ілейко В. Р., Каніщев А. В.

Реферат. Кількість комплексних судових психолого-психіатричних експертиз (КСППЕ) у кримінальному й цивільному процесах в Україні зростає, проте наукових розробок щодо їх організації, оформлення висновку та обґрунтування висновків бракує. Ілейко В. Р. і Каніщев А. В. ставлять за мету проаналізувати структуру й характеристики експертних висновків КСППЕ, щоб на цій основі обґрунтувати організаційно-методичні складники такого дослідження. Вихідними для авторів є дві вимоги: експерт дає висновок від власного імені й особисто за нього відповідає, а також не може виходити за межі своїх спеціальних знань. З цих позицій вони тлумачать поняття «спільна оцінка», «інтеграція результатів», «спільна компетенція» та «єдина (загальна) відповідь»: спільна компетенція можлива лише за тотожності спеціальних знань, а підписання психіатром висновків психолога (і навпаки) є виходом за межі компетенції, що ставить під сумнів результати всієї експертизи з процесуального погляду. Емпіричну базу становлять 76 актів КСППЕ у кримінальному процесі з різних регіонів України, узагальнені без зазначення установ через конфіденційність. Автори встановили, що експертизу призначали без обґрунтування її комплексного характеру, а питання про фізіологічний афект ставили навіть у справах про крадіжки й грабежі, які виключають короткочасний афективний стан. Психіатрична частина актів загалом відповідала Порядку проведення судово-психіатричної експертизи (наказ МОЗ України від 08.10.2001 № 397), натомість психологічна мала різні назви, довільне місце в акті й чотири варіанти побудови без чітко виокремлених частин; опис психічного стану підекспертного здебільшого дублювався. Висновки підписували всі члени комісії незалежно від фаху. В експертизах афективних станів психологи нерідко спиралися на версію подій, яку підекспертний подавав під час експертизи, без урахування його первинних показань, вживали різнорідні оцінні терміни (стрес, фрустрація, емоційне збудження, афект) і фактично вирішували питання про істотне обмеження здатності усвідомлювати свої дії та керувати ними. Обстоюючи хворобливу природу континууму короткочасних афективних станів і компетенцію судового психіатра в їх оцінці, автори доходять висновку про системність виявлених вад і потребу стандартизувати КСППЕ на сучасній науковій і правовій основі.

Ключові слова: комплексна судова психолого-психіатрична експертиза, висновок експерта, компетенція експерта, судово-психіатрична експертиза, експерт-психолог, структура акта експертизи, короткочасні афективні стани, фізіологічний афект, кримінальний процес, стандартизація експертного дослідження.

Some Methodological Aspects of Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examination in Criminal Proceedings

Ileiko V. R., Kanishchev A. V.

Abstract. The number of complex forensic psychological and psychiatric examinations (CFPPE) in Ukrainian criminal and civil proceedings keeps growing, yet there is little research on how such examinations should be organized, how the expert opinion should be drafted and how its conclusions should be substantiated. Ileiko V. R. and Kanishchev A. V. analyse the structure and characteristics of CFPPE opinions in order to substantiate the organizational and methodological components of this type of examination. Their starting point is that each expert gives an opinion in his or her own name, bears personal responsibility for it and may not go beyond his or her special knowledge. On this basis they reinterpret the notions of joint assessment, integration of results, joint competence and a single common answer, arguing that joint competence requires identical special knowledge and that a psychiatrist signing a psychologist's conclusions (or vice versa) exceeds competence and may compromise the whole examination procedurally. The empirical basis comprises 76 CFPPE reports in criminal cases from different regions of Ukraine. The authors found that examinations were ordered without justifying their complex nature and that questions about physiological affect were raised even in theft and robbery cases. The psychiatric part generally followed the procedure approved by Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 397 of 8 October 2001, whereas the psychological part lacked a consistent structure, duplicated the description of the mental state and appeared in four different formats. All conclusions were signed by every commission member regardless of specialty. In cases of affective states, psychologists often relied on the examinee's current version of events, used heterogeneous terminology and effectively decided on diminished capacity. The authors conclude that these shortcomings are systemic and call for standardization of CFPPE on a modern scientific and legal basis.

Keywords: complex forensic psychological and psychiatric examination, expert opinion, expert competence, forensic psychiatric examination, forensic psychologist, short-term affective states, physiological affect, criminal proceedings, standardization.

Першоджерело: *Илейко В. Р., Канищев А. В. Некоторые методические аспекты комплексной судебной психолого-психиатрической экспертизы в уголовном процессе. Архів психіатрії. 2012. Т. 18, № 1. С. 49–52.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 25.07.2013.*

References

1. Ileiko V. R., Kanishchev A. V. Deiaki metodychni aspekty kompleksnoi sudovoi psykholoho-psykhiatrychnoi ekspertyzy v kryminalnomu protsesi [Some Methodological Aspects of Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examination in Criminal Proceedings] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/166-nekotorye-metodicheskie-aspekty-kompleksnoj-sudebnoj-psikhologo-psikhiatricheskoj-ekspertizy-v-ugolovnom-protsesse (onovlena versiia vid 28.07.2013). [in Ukrainian].

2. Ileyko V. R., Kanishchev A. V. Nekotorye metodicheskie aspekty kompleksnoy sudebnoy psikhologo-psikhiatricheskoy ekspertizy v ugolovnom protsesse. Arkhiv psikhiatriyi. 2012. T. 18, № 1. S. 49–52. URL: http://www.psychiatry.ua (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].